

natio litis nullatenus approbatur, imo in ea locum habent dicta n. 47.

50. *Excipiuntur etiam nonnullæ aliæ cessiones litis; et quales?* — Tandem excipiuntur nonnullæ aliæ cessiones litium: ut sunt illæ, quas inter cohæredes pro actionibus hæreditariis fieri contingit; item illæ, quas creditor accipit pro debito suo, et quæ inter legatarios, et fideicommissarios, pro debitis, actionibus, vel rebus sibi relictis fieri solent; tales enim cessiones in cit. l. *Per diversos*. expresse excipiuntur, ac fieri permittuntur. Quamquam hujusmodi cessiones, seu alienationes litium, solummodo fieri possint ante iudicium inchoatum: nam ubi istud semel est inchoatum, saltem per citationem, et sufficientem causæ instructionem parti notificatam, dictæ cessiones litium ex alio capite fieri prohibentur; quia videlicet lite pendente nihil est innovandum, cap. 1 et seqq. et Clem. 2. *Ut lite pendente*, etc.

TITULUS XXXVIII.

De Procuratoribus.

1. *Ratio continuationis titulorum. Procurator dicitur ex parte actoris; defensor ex parte rei.* — Quia procuratores similes sunt postulatoribus, merito post titulum *de Postulando* subjungitur præsens rubrica *de Procuratoribus*. Quamquam hæc in *Digestis juris civilis* simul inscribatur *de Procuratoribus et defensoribus*; procurator enim magis stricte loquendo, dicitur ex parte actoris; defensor ex parte rei, ut inquit Glossa in l. 1. *Procurator*. ff. h. t. Verum impræsentiarum procurator sumitur largius, videlicet tam pro eo, qui datur ad agendum, quam qui ad defendendum, arg. cap. 1, h. t. in 6.

§ I.

DE NATURA ET DIVISIONE PROCURATORUM.

2. *Procurator, quid?* — Quæritur I. Quid sit procurator? Resp. I. *Procurator* juxta nominis etymologiam idem est, ac *pro alio curator*? nempe pro domino, cujus loco, et nomine res, seu negotia sua gerit, et administrat. Usus quippe procuratoris (inquit Ulpianus in l. 1. ff. h. t.) perquam necessarius

est, ut, qui rebus suis ipsi superesse vel non possunt, saltem per alios possint vel agere, vel conveniri.

3. *Procurator, quid?* — Resp. II. « Procurator est, qui aliena negotia mandato domini administrat. » Ita habetur in cit. l. 1. ff. h. t. et patet bonitas hujus definitionis declarando singulas ejus particulas.

4. *Procuratoris nomen est generale.* — Et primo quidem dicitur, « Qui. » Nomen quippe *Procuratoris* generale est, atque omnes omnino comprehendit, qui aliquam administrationem rerum alienarum gerunt, sive dein hoc fiat extra iudicium, sive in iudicio. Juxta quod proinde multiplex datur divisio procuratorum, proxime declaranda.

5. *In propriis rebus nemo dicitur procurator.* — Dicitur deinde, « aliena negotia. » Quibus verbis indicatur materia, circa quam procuratoris officium versatur: nemo enim in propriis rebus, seu negotiis, procuratorem agit; quia, sicut nulli res sua servire dicitur, L. *In re communi*. ff. *de Servitut. urban.*; ita et nullus res suas procurare, sed potius tanquam dominus de ipsis disponere censetur.

6. *Procurator quomodo differat a negotiorum gestore, tutore, curatore?* — Dicitur ulterius, « mandato domini. » Quia per hoc differt procurator a negotiorum gestore, ut pote qui sine mandato absentium negotia utiliter gerit, l. II. ff. *de Negotiis gestis*, et § I. *Instit. de Obligat. quæ ex quasi contract. nasc.*; haud obstante, quod etiam negotiorum gestor subinde in jure vocetur procurator, ut l. *Si quis*. 58. ff. *de Solutionib.* Insuper per dictam particulam procurator distinguitur a tutore, curatore, et aliis hujusmodi, qui non mandato domini, sed publica auctoritate legis, vel magistratus, aut testatoris aliena negotia gerunt: at vero procurator privato domini mandato administrat res illius. Et additur, « administrat, » ad indicandam differentiam ejus a postulatore, seu avvocato. Unde

7. *Et ab avvocato?* — Quæritur II. Quomodo procurator differat a postulatore, seu avvocato? Resp. I. Inter procuratorem, et postulatorem seu advocatum, multiplex est discrimen. Imprimis enim officium advocati est publicum, atque honorificum, et pluribus gaudens privilegiis: at vero officium procuratoris est privatum, vile atque onerosum; prout jam dictum tit. præced. n. 6 et 7. Quamquam defacto officium procuratoris in camera imperiali non esse vile, sed honorabile, notet Gailus lib. I. *Practic. observat.* 43,

§ I. DE NATURA ET DIVISIONE PROCURATORUM.

n. 6. eo quod ibi sit consistorium summi principis, scilicet imperatoris, et statuum; ac nullus in numerum procuratorum recipiatur, nisi sit doctor, aut licentiatus.

8. *Procurator administrat negotia domini non sic advocatus. Procuratoris officium est privatum, et vile: et quid in camera imperiali?* — Deinde advocatus solummodo exponit in iudicio desiderium suum, vel clientuli sui, aut alterius desiderio contradicit, allegando in hunc finem merita causæ, ejusque fundamenta, sive in jure, sive in factis consistentia. Procurator econtra administrat ipsas res, ac negotia sui principalis, sive domini, ejusque personam sustinet: et si est procurator ad lites, nomine principalis litigantis agit, sumptusque litis suppeditat, ac pro principali in iudicio comparet, sententiam excipit, et reliqua dirigit veluti administrator alterius, hoc est principalis litigantis.

9. *Nemo invitus cogitur esse procurator, bene tamen advocatus.* — Tertio, advocatus, utpote gerens officium publicum, et reipublicæ necessarium, potest compelli per iudicem ad suscipiendum patrocinium ejus, qui non habet advocatum, arg. cap. 1. *de Officio judicis*. et l. 1. §. *Ait prætor*. ff. *de Postulando*. Et quidem sub pœna privationis officii, si tunc pro altero absque justa causa postulare recuset, l. *Providendum*. C. eod. Econtra nemo invitus officium procuratoris, utpote vile atque onerosum, suscipere compellitur, l. *Invitus*. C. *de Procuratorib.*

10. *Ille tenetur actione mandati; non sic advocatus.* — Quarto, obligatio illa, quæ inter dominum et procuratorem consistere solet, mandati actionem parit, l. *Licet in popularibus*. § *Ea obligatio*. ff. h. t. Unde si procurator quid fraude vel dolo egerit, aut cum adversario colluserit, actione mandati tenetur, l. *Si procurator*. C. h. t. et l. *Si procuratorem*. 8. ff. *Mandati*. Secus est in avvocato: nam is collidens cum adversario, vel secreta suæ partis ipsi prodens, tenetur de prævaricatione; ut l. 1. C. *de Advocat. divers. judicior.* et l. 1. ff. *de Prævaricatorib.*

11. *Procurator ad lites fit dominus litis post ejus contestationem; non sic advocatus.* — Quinto, procurator ad lites seu iudicia constitutus, per litis contestationem fit dominus litis; unde ab ipso potest dari alius procurator, text. clar. cap. 1. § *Licet de Procuratorib.* in 6. atque amplius dicitur infra § 5. n. 108 et 109. Secus fit in avvocato, arg. l. 1. C. *de Errore advocat.* Tacentur nonnullæ aliæ dif-

ferentiæ, de quibus Pirhing h. t. n. 2. et alii

12. *De factio plerumque advocati partium, simul constituuntur harum procuratores.* — Notandum tamen cum Zoesio h. t. ff. n. 1. et Engel h. t. n. 2. quod hodie plerumque advocati partium soleant simul constitui procuratores earum: nam facilius est partibus, tum ad parcendum sumptibus, tum ad alia incommoda evitanda, eundem habere simul et advocatum, et procuratorem; prout in camera Spirensi receptum esse refert Gailus cit. l. 1. *Practic. observat.* 44. n. 8. inde concludens, quod quia tales duplici funguntur officio, recte et inculpate utriusque muneris nomine salaria exigant, et recipiant; per textum notabilem in l. *Iis scholaribus*. C. *de Erogation. militar. annonæ*. l. XII.

13. *Procuratores ad lites, seu judiciales, et procuratores ad negotia, seu extrajudiciales, qui?* — Quæritur III. Quæ sit procuratorum divisio, et distinctio? Resp. I. Generatim loquendo, procuratores vel constituuntur ad iudicia, vel ad negotia extra iudicium pertractanda. Ita communis. « Procuratores ad iudicia, » qui alio nomine vocantur « procuratores judiciales, » sunt illi, qui aliorum vices in sustinendis judiciis gerunt, atque in his alieno nomine lites prosequuntur: et de his in præsentî titulo frequens occurrit mentio. « Procuratores ad negotia (qui et procuratores extrajudiciales » appellantur) sunt illi, quibus negotia extra iudicium gerenda demandantur: de quibus in ff. et eod. tit. *Mandati et contra*, passim agitur.

14. *Et quomodo differant?* — Porro inter procuratores ad lites et procuratores ad negotia, præter differentiam illam, quæ vi nominis importatur, aliud notabile datur discrimen. Siquidem procurator ad negotia libere potest substituere alium procuratorem: non item procurator ad lites, nisi post litis contestationem, et in certis casibus; de quibus fit mentio in cap. 1. h. t. n. 6. et infra § seq. n. 36. et 38. dicitur.

15. *Illi solum post viginti quinque annos, hæ post decimum septimum ætatis annum possunt deputari: et quæ ratio disparitatis?* — Deinde procurator ad negotia licite deputatur post decimum septimum ætatis suæ annum: ad iudicia vero procurator deputari nequit, nisi sit major viginti quinque annis, c. *Qui generaliter*. § fin. h. t. in 6. et l. *Minor*. 51. ff. eod. juncta Glossa ibid. §. *Non est*. Ratio disparitatis est; tum quia in negotiis regulariter non agitur de tam gravi præjudicio

sicut in judicialibus; unde ut in his cautius agatur, ob majus periculum merito jura requirunt majorem ætatem in procuratore ad judicia, quam ad negotia; ut inquit Vivianus in cit. c. *Qui generaliter*. § *Licet*. post Geminianum cap. 1. § *Procurator*. eod. in 6; tum quia minor viginti quinque annis gaudet beneficio restitutionis in integrum: unde ne hac occasione elusorium reddatur judicium, si forte minorennis ille procurator (utpote qui litem fecit suam post hujus contestationem) in causa succumberet, ac postea peteret restitui in integrum, recte non censetur esse idoneus procurator ad lites.

16. *Procurator generalis, et specialis, quis? Simpliciter ad lites constitutus, censetur generalis.* — Resp. II. Procurator ulterius dividitur in generalem, et specialem. «Generalis» est, cui universorum honorum, sive negotiorum administratio commissa est, l. *Procurator totorum* ff. h. t. et c. *Dilectus*. 11. juncta Glossa §. *Generalis*. h. t. Vel, loquendo de procuratore generali ad lites, qui ad omnes lites tum præsentis, tum futuras, sui principalis prosequendas constitutus est. Ubi sciendum cum Abbate c. *Non injuste*. n. 2. h. t. et speculatore tit. *de Procuratore*. § *Ratione autem formæ*. n. 9. quod procurator simpliciter constitutus ad lites, non exprimendo præsentis vel futuras, videatur constitui ad omnes, tam ad præsentis, quam futuras: quia non est major ratio de his, ac de illis: simulque locutio indefinita æquipollet universali. «Procurator specialis» econtra dicitur, qui ad certum dumtaxat negotium, aut litem expediendam datus est, l. I. § *Procurator*. ff. h. t.

17. *Procurator generalis, adjecta clausula Cum libera; et generalis simpliciter, quis?* — Rursus procurator generalis subdividitur in eum, qui taliter constituitur adjecta clausula «cum libera»: hoc est, cum plena et libera potestate administrandi omnia, quæ domini sunt, ut l. *Procurator cui*. 58. ff. h. t.; et in eum, qui constituitur procurator generalis simpliciter, et sine tali clausula: ut fit in cit. l. *Procurator totorum*. ff. eod.

18. *Et quæ potestas utriusque? Procurator cum libera, et filiusfamilias habens liberam peculii administrationem, an possit donare?* — Est autem notabilis differentia inter utrumque. Nam procurator generalis «cum libera», seu cui generaliter libera administratio rerum commissa est, potest omnia facere, quæ dominus ipsemet facere potest; ac proinde po-

terit exigere, solvere debita creditoribus, aliud pro alio permutare, novare, et alienare. Textus est in cit. l. *Procurator cui*, et l. seq. ff. h. t. et amplius declarant Glossa et Bartolus ibidem: merito tamen hinc excipientes donationem, arg. l. *Filiusfamilias*, ff. *de Donationib.* Ubi in simili dicitur, quod filiusfamilias donare non possit, etiamsi liberam peculii administrationem habeat, nisi ex justa causa, vel patris permissione id fiat. «Non enim (inquit textus) ad hoc ei conceditur libera peculii administratio, ut perdat.» Idem ergo dicendum in proposito de procuratore dato cum libera.

19. *Et quæ potestas utriusque? Procurator cum libera, et filiusfamilias habens liberam peculii administrationem, an possit donare?* — At vero procurator generalis simpliciter, et sine «libera» constitutus, nec potest transigere, l. *Mandato* 60, ff. h. t., nec pignus remittere, nisi hoc ei specialiter mandatum fuerit, l. *Si consensit*. § *Mandatum*. ff. *Quibus modis pignus, vel hypothec. solut.* Nec etiam res domini mobiles, aut immobiles, absque speciali mandato alienare potest; nisi fructus, et alias res, quæ facile corrumpi possunt, d. l. *Procurator totorum*. ff. h. t.

20. *Procurator in rem alienam, et procurator in rem suam, quis?* — Resp. III. Insuper procurator datur vel in rem alienam, vel in rem suam. «Procurator datus in rem alienam» est ille, qui aliena negotia de mandato domini administrat in ejus utilitatem: et talis est proprie dictus procurator, de quo potissimum impræsentiarum agitur. «Procurator in rem suam» dicitur, qui alienum negotium de mandato domini gerit, sed in propriam suam utilitatem, sive commodum. Ut si pater filio, vel dominus extraneo cedat actiones sibi competentes contra suos debitores, et eum constituat procuratorem in rem suam ad exercendas actiones directas: tunc enim actiones directæ semper remanent penes cedentem, sive penes patrem aut dominum, cum ejus ossibus cohæreant affixæ. Actiones vero utiles transeunt in cessionarium, id est, in illum, cui facta est cessio actionum, qui proin actiones directas intentat procuratorio nomine, seu nomine alieno: sed quia hoc ipsum fit in suam propriam utilitatem sive commodum, eo quod actiones utiles sibi jam fuerint acquisitæ per cessionem, hinc ipse dicitur «procurator in rem suam.» Glossa magna in cap. 1. h. t. in 6.

21. *Iste solum improprie dicitur procurator.*

— Et de tali procuratore in rem suam, fit sermo in cit. cap. 1, § *Licet*, h. t. in 6. et l. *Servum*, 33 §, fin. et l. *Si quis in rem*, 34, et l. *Procuratore in rem*, 55, ff. h. t. cum similibus. Verumtamen ille non adeo proprie, ut prior, dicitur *procurator*; cum potius propria, quam aliena tractet negotia, ob utilitatem inde sibi obvenientem: imo Glossa in l. I. §. *Aliena*, ff. eod. inquit, quod «Procurator in rem suam» solum dicatur improprie, non minus ac si dicatur homo mortuus.

22. *Procurator verus, et falsus quis?* — Resp. IV. Ulterius procurator dividitur in verum, et falsum. Ille est, qui legitimo mandato procuratorio munitus est. Falsus procurator econtra censetur, qui vel nullum mandatum habet, vel habet, sed insufficientem (ut si habeat mandatum generale, ubi requiritur speciale) vel ad causam pendentem impertinens, aut jam revocatum. Glossa in cap. *Ex parte decani*, §. *Procurator, de Rescript.* et Glossa l. *Si procuratori falso*, ff. *Conditione causæ data*.

23. *Procuratores simpliciter constituti qui?* — Resp. V. Quando plures super eadem causa, prout licitum est, constituuntur procuratores, tunc ipsi vel constituuntur simpliciter, vel in solidum. Patet hoc ex c. *Si duo*, h. t. in 6. et l. *Pluribus*, ff. eod. Porro quando plures procuratores simul constituuntur non adjecto ly «in solidum,» tunc censentur esse «procuratores simpliciter constituti:» adeo, quod unus sine alio non debeat admitti, nec negotium sive causam ejusmodi solus valeat expedire; sed necesse sit, ut simul intersint, et quisque eorum pro sua parte concurrat; ut cit. c. *Si duo*, h. t. in 6, et c. *Causam matrimonii*, 16 *de Offic. delegat.* et l. *Duo ex tribus* ff. *de Re judicat.* Nam forma mandati exacte est observanda, c. *Cum dilecta*, 22, *de Rescript.*

24. *Procuratores in solidum constituti, qui?* — «Procuratores in solidum constituti,» dicuntur illi, qui dantur adjecta hac clausula «in solidum,» hoc est, in totum. Et tunc quilibet eorum se solo potest negotium expedire: ita tamen, ut melior sit conditio ejus, qui primo per lites contestationem negotium occupavit, et ipse solus postmodum admittatur, altero penitus excluso. Intellige, nisi in constitutione talium procuratorum adjectum fuerit, quod non sit melior conditio occupantis: tunc enim, si prior præ infirmitate, morte, vel alio impedimento, aut quia forsitan non vult, negotium non prosequatur,

nec alium substituat; potest alter suscipere, ac perficere negotium a priore inchoatum. Textus, Glossa, et doctores in cit. c. *Si duo*, § 1.

§ III.

DE HIS, QUI CONSTITUERE, VEL CONSTITUI POSSUNT PROCURATORES.

25. *Quilibet potest constituere procuratorem, qui non reperitur prohibitus.* — Quæritur I. Quis possit, vel non possit constituere procuratorem? Resp. 1. Generatim loquendo, quilibet potest procuratorem constituere, qui non reperitur prohibitus. Ita communis; et habetur l. *Mutus*, 43, § 1, ff. h. t. Ubi hujus ratio redditur: quia istud edictum est prohibitorium: unde eo ipso, quod quis specialiter non reperitur prohibitus constituere procuratorem, censetur hoc facere posse; prout jam supra tit. præc. § 1, numer. 8, dictum fuit.

26. *Idque exemplificatur.* — Hinc procuratorem constituere potest dominus cæteroquin habilis, sive sit præsens, sive absens, seu per nuntium aut epistolam, l. I. h. t. nulla enim certa verborum solemnitas hic desideratur. Quin etiam mutus, ac surdus, eo modo quo fieri potest, ut puta nutu, aut scribendo, procuratorem dare non prohibetur, cit. l. *Mutus*, § 1, ff. h. t. Insuper, quod universitas scholarium possit ad agendum et defendendum, procuratorem constituere, habetur decisum in c. *Quia in causis*, 7, h. t. et amplius declarat Glossa ibid. §. *De jure communi*.

27. *Procuratorem ad lites nequit constituere pupillus, vel minor sine tutoris seu curatoris auctoritate.* — Resp. II. Econtra procuratorem ad lites nequit constituere pupillus, vel minor habens curatorem, nisi adsit tutoris seu curatoris auctoritas, l. *Neque tutores*, 2, c. h. t. Et merito, quia, cum ipsi personam legitimam standi in judicio non habeant, alium ad hoc reddere legitimum nequeunt. Vallensis h. t. § 3, n. 3.

28. *Quid, si secus fiat?* — Quod si tamen a minore datus fuerit procurator, et iste pro minore illo obtinuerit sententiam, hæc valet: secus, si contra ipsum lata sit sententia, l. *Non eo minus*, C. h. t. Ubi ratio diversitatis redditur illis verbis: «Minoribus enim ætas in damnis subvenire, non in rebus prospere gestis obesse consuevit.»

29. *Filiusfamilias, captus ab hostibus, vel*